

Gutnisk si-passiv

Erik M. Petzell

Institutet för språk och folkminnen, Göteborg

erik.petzell@isof.se

I de traditionella dialekterna på det egentliga Gotland (ej Fårö) förekommer en säregen perifrastisk passivkonstruktion som innehåller det reflexiva *si* enklitiskt fogat till det infinita huvud verbet; se (1) nedan (från JK).

- (1) a. de **bläir** just int mik arbet **gärt=si** nå um dagen
'det blir just inte mycket arbete gjort nu dagtid'
b. de **var rot=si** pa gålve
'det roddes på golvet' (om barnlek)

Denna gutniska si-passiv finns exemplifierad i den dialektologiska litteraturen (GO, OL, Carlsson 1919, Stenström 1948, 2000), men bruket har, såvitt jag vet, aldrig beskrivits utförligt tidigare. Det ska jag därför göra i mitt föredrag. Precis som den reguljära perifrastiska passiven innehåller si-passiven något av de passiva hjälpverben *bli* ((1a)) eller *vara* ((1b)). Si-passiven kräver dock ett opersonligt subjekt, typiskt icke-referentiellt *de* som i (1). Dessutom fokuserar si-passiven själva verbhandlingen snarare än resultatet, vilket främjar habituella kontexter (som den återkommande låga arbetstakten i (1a)) och möjliggör konstruktioner med intransitiva verb (som *ro* i (1b)), där annars bara s-passiv förekommer i såväl gutniska som standardsvenska.

Jag ska argumentera för att si-passivens huvudverb, t.ex. *gärt* och *rot* i (1), är en supinumform och inte det homonyma neutrumparticipet. Det *si* gör rent grammatiskt är att passivera denna annars aktiva verbform; emellertid är även den passiverade supinumformen icke-kongruerande och fungerar därför bara med opersonligt subjekt. *Si* har alltså övergått från reflexiv till passiverare, men till skillnad från passiv-s, också det utvecklade ur reflexiven, har *si* inte generaliserats till passiverare av finita satser utan opererar endast inom participfrasen. *Si* har heller inte (som -s) utvecklats från klitikon till affix, utan ansluter morfologiskt fortfarande tydligt till den vanliga reflexiven.

Avslutningsvis ska jag presentera ett förslag till hur si-passiven en gång uppkommit. Förslaget tar sin utgångspunkt i en förändring av gutnisk participmorfologi som inleds under 1700-talet men som aldrig når Fårö (GO 2:2:LI), där alltså också si-passiv saknas. Det som händer är att svag böjning (t.ex. *släck-tar*, 'släck-PTCP.M') i många fall ersätts av stark (*släck-än*, 'släck-PTCP.M'). Den nya neutrumformens *t*-ändelse hamnar då efter vokal och reduceras därför alltid (*släckät>släckä*), vilket innebär att det uppstår ett systematiskt sammanfall mellan neutrala particip och vanliga infinitiver (*släckä*). Min hypotes är att *si* har kommit att användas för att undanröja denna tvetydighet, närmare bestämt som en passiv (och enklitisk) pendang till det proklitiska infinitivmärket *ti*. I vissa kontexter har vi således minimala par av typen: *vör fick {släckä=si/ti=släckä} lampu*, 'vi fick {släckt/släckä} lampan'.

Referencer:

Carlsson, Nils. 1919. "En syntaktisk företeelse i nygutniskan". Utkast. ULMA 441:17, 2. Isof.

GO = Gustavson, Herbert. 1918–1940. *Gotländsk ordbok: på grundval av C. och P.A. Säves samlingar*.

Uppsala: Landsmålsarkivet.

- JK = Karlsson, Jakob. 2000. *Fäi-Jakås fyst brevi. Jakob Karlssons första 20 brev till Mathias Klintberg 1889–1890*. Visby: Ödins Förlag AB.
- OL = Klintberg, Mathias, och Herbert Gustavson. 1972–1986. *Ordbok över laumålet på Gotland*. Uppsala: Landsmålsarkivet.
- Stenström, Thure. 1948. "Några syntaktiska särdrag i Jakob Karlssons brev på gutamål till lektor Mathias Klintberg". Seminarieuppsats, Uppsala.
- . 2000. "'Det är skrivit sig..' Något om studier i gutamålets syntax". I *Fäi-Jakås fyst brevi. Jakob Karlssons första 20 brev till Mathias Klintberg 1889-1890*, 25–31. Visby: Ödins Förlag AB.